

МАХСИГА МАСҲ ТОРТИШ

05:00 / 04.01.2017 20567

Махси-маълум ва машҳур оёқ кийими. У оёқни тўпиғидан юқорисигача яхшилаб беркитиб туради. Совуқдан ва турли нопокликлардан сақлайди. «Махси» деб номланмаса ҳам, унинг мазкур сифатларига эга бўлган оёқ кийимлари махси ҳукмида бўлади. Ҳар таҳоратда бу оёқ кийимни ечиб оёқни ювиш машаққат туғдиргани учун, тўлиқ таҳорат билан кийилган махси унинг ичидаги оёқни пок сақланишини эътиборга олиб, шариатимизда махсига масҳ тортишга рухсат берилган.

Лекин баъзи кишилар бу рухсатни тўғри тушунмаганлар. Улар бир вақтлар махсига масҳ тортиш бўлган, аммо «Моида» сурасидаги таҳорат ҳақидаги оят тушиб «оёқларингизни тўпиқлари ила ювинглар» деган буйруқ келгандан кейин махсига масҳ тортиш ботил бўлган, дейдилар.

Бу нотўғри гап. Ҳамма асл ҳадис китобларида ривоят қилинган машҳур ҳадисда келишича, Жарир розияллоҳу анҳу таҳорат қилиб, махсиларига масҳ тортганлар. Шунда у кишига: «Сен шу ишни қиласанми?» дейилган. У киши:

«Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу ишни қилганларини кўрган бўлганимдан кейин бундоқ қилишдан мени нима ман қилар эди?!» деганлар.

Одамлар: «Бу «Моида» сураси нозил бўлишидан олдин бўлган». дедилар. Жарир розияллоҳу анҳу: «Мен у сура нозил бўлганидан кейин мусулмон бўлганман», дедилар.

Демак, «Моида» сурасидаги оят суннат билан собит бўлган махсига масҳ тортишни бекор қилган, деган гап мардуддир.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари махсига масҳ тортганлар ва бошқаларга масҳ тортишга кўрсатма ҳам берганлар. Саҳобаларнинг кўплари бу ишни қилганлар.

Аммо махсига масҳ тортиш ҳақидаги мазкур нотўғри фикр кўпчиликни адаштиргани ҳамда у тез-тез қайтадан пайдо бўлиб тургани учун ҳадис ва

фиқҳ китобларида бу масала алоҳида бобда, айри эҳтимом билан баён қилинадиган бўлиб қолган.

Махсига масҳ тортишга рухсатдан мурод енгиллик яратишдир. Шу билан бирга унинг яна сувни тежаш, вақтни тежаш, совуқдан ва нопокликдан сақланиш каби фойдалари ҳам бор.

Ал-Муғийра ибн Шўъба розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳожатга чиққан эдилар. Ал-Муғийра орқаларидан идишда сув олиб бориб, ҳожатларидан фориғ бўлганларидан кейин қуйиб турди. Бас, у зот таҳорат қилдилар ва икки махсиларига масҳ тортдилар». Бешовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг махсиларига масҳ тортганлари очиқ-ойдин, алоҳида зикр қилингани учун у бу бобда келтирилмоқда.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Қазои ҳожат учун чиққанда кишилардан узоқла- шиш зарурлиги.
2. Бошлиқ кишилар ўзлари айтмасалар ҳам шай туриб, хизматларини қилиш кераклиги.
3. Таҳоратга бошқа биров сув қуйиб бериши жоизлиги. (аввал баён қилинганидек, узри бўлмаса, биров қуйиб бермагани маъқул. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам одатда ўзлари қилганлар).
4. Қазои ҳожатдан кейин дарҳол таҳорат қилиб олиш яхшилиги.
5. Махсига масҳ тортиш шариатда бор эканлиги.
6. Махсига масҳ тортиш «Моида» сурасидаги оят билан мансوخ бўлган, деганларнинг гапи нотўғрилиги.

Чунки «Моида» сурасидаги оят «Мурайсиъ» ғазотида нозил бўлган. Ушбу ҳадисда ҳикоя қилинаётган ҳодиса эса «Табук» ғазотида бўлган. «Табук» ғазоти «Мурайсиъ» ғазотидан кейин бўлгани ҳаммага маълум.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам махсига масҳ тортдилар. Мен у кишига: «Эй, Аллоҳнинг Расули, унутдингизми?» дедим.

У зот соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Йўқ! Сен унутдинг. Роббим азда ва жалла мени шунга амр қилган», дедилар». Абу Довуд ривоят қилган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда махсига масҳ тортишлик Аллоҳнинг амри эканлиги очиқ-ойдин таъкид қилинмоқда.

Ал-Муғийра розияллоҳу анҳу ҳам оёқни ювиш керак, деб ўйланган эканлар, шунинг учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг махсига масҳ тортганларини кўрганларида: «Эй, Аллоҳнинг Расули, унутдингизми?» деди.

Яъни, оёқни ювишни унутдингизми, деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса: «Йўқ! Сен унутдинг. Роббим азда ва жалла мени шунга амр қилган» дедилар.

Яъни, мен ҳеч нарсани унутганим йўқ. Махсига масҳ тортиш жоизлигини сен унутдинг. Роббим менга таҳорат билан махси кийиб, сўнгра таҳорат янгиллаганимда махсига масҳ тортишга амр қилган, деганлар.

Бурайда розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Нажоший Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга бир жуфт қора, содда махси ҳадя қилди. Бас, у зот уларни кийдилар, таҳорат қилдилар ва масҳ тортдилар». Абу Довуд, Аҳмад ва Термизийлар ривоят қилишган.

Шарҳ: Нажоший Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида Ҳабашистон подшоси бўлган. У насоро динида эди. Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу бошчилигидаги мусулмон муҳожирларни юртида қабул қилиб, жой берган.

Қурайш мушриклари Амр ибн Осс бошлиқ бир гуруҳни совғалар ила юбориб, Нажошийдан мусулмон муҳожирларни уларга қайтариб беришини сўрашган. Орада баҳс чиқиб, Нажоший мусулмонларга бир қанча саволлар берган, улардан Қуръон эшитган ва уларни мушрикларга қайтариб бермаган. Ўзи Исломга кирган. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга иймон келтириб, совғалар юборган.

Нажоший вафот этганда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Бугун Аллоҳнинг солиҳ бандаларидан бири вафот этди», деб эълон

қилганлар ва унга саҳобалар билан ғойибона жаноза намози ўқиганлар.

Нажошийнинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга қилган совғалари ичида, бир жуфт қора, содда маҳси ҳам бор эканини ушбу ҳадиси шарифдан билиб оламиз. Маҳсининг «содда» бўлиши устида жуни ва нақши нигори йўқлигидандир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша содда маҳсини кийганлари у кишининг ўта камтарликларини кўрсатади.

Ҳадиснинг ровийси Бурайда розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам айна ўша Нажоший ҳадя қилган маҳсига масҳ тортганларини ўз кўзлари билан кўрганликларини гапирмоқдалар. Бу эса у киши бу масалани очиқ-ойдин, ҳеч шубҳасиз билишларига далолатдир.

Ал-Муғийра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан сафарда бирга бўлган эдим. Маҳсиларини ечиб қўйиш учун энгашувдим: «Тек қўй, уларни икки пок оёғимга кийганман», дедилар ва уларга масҳ тортдилар». Учовлари ривоят қилишган.

Шарҳ: Ушбу ҳадиси шарифда маҳсига масҳ тортишнинг шартларидан бири баён қилинмоқда. У ҳам бўлса, маҳси тўлиқ таҳорат ила пок оёқларга кийилган бўлиши керак. Уни кийишдан олдин оёқларни ювиб қилган таҳорати кетса ҳам таҳорат янгиланганда оёқни ювишнинг ўрнига маҳсига масҳ тортилади.

Бу ҳадисда саҳобаи киромларнинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам хизматларига шай туришларидан бир намуна ҳам кўрмоқдамиз.

Ал-Муғийра розияллоҳу анҳунинг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг маҳсиларини тортиб қўйишга ҳаракат қилганлари шунга далолат қилади.

Яна ўша кишидан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам маҳсиларининг устига масҳ тортар эдилар». Термизий ва Абу Довуд ривоят қилишган.

Шарҳ: Бу ҳадиси шарифда маҳсининг қайси жойига масҳ тортилиши ҳақида сўз бормоқда. Маҳсининг оёқнинг уст қисмини тўсиб турадиган жойига масҳ тортиш Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амаллари экан. У зот доимо шундоқ қилганлар.

Абу Довуд Али розияллоху анхудан қилган ривоятда: «Агар дин раъй билан бўлганда махсининг остига масх тортиш устига масх тортишдан кўра маъқулроқ бўлар эди. Батаҳқиқ, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг махсилари устига масх тортаётганларини кўрганман», деганлар».

Шарҳ: Ҳазрати Алининг бу гаплари ҳар бир мусулмон яхши англаши лозим бўлган улкан ҳақиқатни баён қилмоқда.

«Агар дин раъй билан бўлганда махсининг остига масх тортиш устига масх тортишдан кўра маъқулроқ бўлар эди».

Ақл тақозоси шу. Чунки махсининг остига турли нарсалар тегади, уни масх ила тозалаш маъқул. Махсининг устига эса ҳеч нарса тегмайди. Лекин динда раъй-фикр билан эмас, Аллоҳнинг амри ила иш кўрилади. Тўғри, динда келган кўпчилик ҳукмлар ақлга мос. Лекин бу-ақл устун, дегани эмас. Динда ваҳий устун. Аллоҳ нимани амр қилса, ақлга мос келадими-келмайдими, барибир диний амрни қилиш керак. Ҳеч кимнинг «менимча, манови ишни динга киритиш керак, буни фарз ёки вожиб қилиш керак», деган фикри ила ўша иш динга кириб қолмайди. Махсининг устига масх тортиш бунинг далилидир.

Махсига масх тортишда икки қўлни ҳўллағач, панжаларни ёйиб, ўнг қўлни ўнг махсининг, чап қўлни чап махсининг тумшуғига қўйилади ва қўлни махси устидан тортиб бориб, тўпиклар бор жойгача етказилади.

Ал-Муғийра розияллоху анхудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам таҳорат қилдилар ва икки жавробларига ҳамда ковушларига масх тортдилар». «Сунан» эгалари ривоят қилишган.

Шарҳ: Ушбу ҳадисдаги «жавроб» нима эканлигини уламоларимиз узоқ таҳлил ва баён қилганлар.

«Жавроб» сўзи асли «кавроб» бўлиб, араб тилига бошқа тилдан кириб қолган экан.

«Қомусул Муҳийт» ва «Лисонул Араб» номли энг мўътамад луғат китобларда айтилишича, «жавроб» кишининг оёқларига ўраладиган нарса экан. Буни машҳур уламолардан Тийбий ва Шавкониёлар ҳам тасдиқлашган.

Шавконий: «Махси юмшоқ ошланган теридан қилинади, чориқ унинг устидан кийилади, «жавроб» эса чориқдан ҳам катта бўлади», деганлар.

Ибн Арабий, ал-Айний ва бошқа уламолар «жавроб» жундан тўқилган бўлиб, ўта совуқ ўлка одамлари кияди», деганлар.

У руслардаги «пийма» номли оёқ кийимига ўхшаш нарсадир.

«Жавроб» ҳақида уламоларнинг гаплари турлича бўлиши, ул оёқ кийимининг ҳар юртда ҳар хил бўлишидандир. Бунга «дўппи» деб аталган бош кийим турли юртларда турлича бўлиши мисол бўла олади.

Абдурраззоқ ривоят қилишларича, Абу Масъуд ал-Ансорий жавроби ва ковушига масҳ тортар экан.

Нима бўлганда ҳам, ҳамма масҳ муддатида юриб туришга, сув, лой каби турли нарсаларни оёққа ўтмаслигига молик бўлиши кераклигига иттифоқ қилган.

Ҳозирги пайтда баъзи араб юртларида юпқа латтадан бўлган замонавий пайпоқлар «жавроб» дейилади. Баъзи бир одамлар ана шу «жавроб» ҳадисда зикр қилинган «жавроб» деб, унга ҳам масҳ тортса бўлади, деб фатво бермоқдалар. Бу мутлақо нотўғридир. Ким бу гапни эшитса, асло қабул қилмаслиги керак. Агар олдин билмай қабул қилса, энди ундан қайтиб, пайпоққа масҳ тортмаслиги керак.

Абу Довуд: «Икки жавробга Али, Ибн Масъуд, ал-Баро, Анас, Абу Умома, Саҳл ибн Саъдлар масҳ тортганлар», деган.

Термизий: «Жавробга масҳ тортиш жоизлигини Суфён ас-Саврий, Ибн Муборак, Шофеъий, Аҳмад ва Исҳоқлар айтдилар, улар: «Агар жавроб қалин бўлса, кавуши бўлмаса ҳам унга масҳ тортилаверади», деганлар», дейди.

Шарҳ: Икки жавробга масҳ тортиш асл масала эканлиги унга амал қилган саҳобаларнинг номларини келтириш билан тасдиқланмоқда.

Бунинг учун Имом Абу Довуднинг ривояти нақл қилинмоқда.

Имом Теримизийнинг ривоятида эса тобеъийн ва табаъа тобеъийнлар ичида илм ва фикҳ ила машҳур бўлган зотларнинг исмлари келтирилмоқда. Улардан иккитаси Имом Аҳмад ва Имом Шофеъий мазҳаб бошлиқларидирлар.

Бунга одамнинг пиймага ўхшаш «жавроб», деб номланадиган оёқ кийими ўзини-ўзи кўтарадиган бўлиб, устидан кавуш киймаса ҳам унга масҳ тортилаверишини таъкидлашлари бу масалада ҳеч шубҳа қолдирмайди.

Шурайх ибн Ҳонеъ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Оишадан махсига масҳ тортиш ҳақида сўрадим.

У киши: «Сен Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қилар эди», дедилар. Бас, ундан сўраган эдик:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мусофир учун уч кечаю уч кундуз, муқим учун бир кечаю бир кундуз қилганлар», деди». Муслим ва Насайлар ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Шурайх ибн Ҳонеъ розияллоҳу анҳу билан танишиб қўяйлик: Шурайх ибн Ҳонеъ ибн Язид ал-Ҳорисий, кунялари Абу Миқдам. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу саҳобанинг ҳақларига дуо қилганлар.

Шурайх Али розияллоҳу анҳуни энг яқин кишиларидан эди. Али розияллоҳу анҳу билан барча жанглarda иштирок этганлар. Жамал воқеасида катта қўшин устидан амир бўлганлар.

Ҳадисларни Али ибн Аби Толиб, Саъд ибн Абу Ваққос, Оиша онамиз, Умму Ҳониъ розияллоҳу анҳумлардан ривоят қиладилар.

Бу зотдан эса ўғиллари Муҳаммад ва Миқдом, Шаъбий, Юнус ибн Абу Исҳоқ ва бошқалар ривоят қилишган.

Шурайх ибн Ҳонеъ розияллоҳу анҳу кучли, паҳлавон, Аллоҳнинг дини равнақи йўлида жонини ҳам аямайдиган улуф саҳобалардан эдилар. Кексайиб юз ёшдан ўтганларига қарамай, ҳижратнинг 78 санасида (милодий 697) Сижистонга кетаётиб, кофирлар қуршовида қолиб, бутун аскарлари билан бирга шаҳид бўладилар.

Саҳобаи киромларнинг одатларига амал қилиб, Шурайх ибн Ҳониъ розияллоҳу анҳу ҳам Оиша онамиздан фикҳий масала, махсига масҳ тортишга оид масалани сўраган эканлар. Оиша онамиз у кишига: «Сен Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қилар эди», дедилар».

Бу жавобдан энг Аввало, Оиша онамизнинг омонатлари, инсофлари ва илмий омонатга хиёнат қилмасликлари зоҳир бўлмоқда. У киши ўзлари аниқ билмаган нарсага жавоб беришни ўзларига эп кўрмадилар. Сўровчини ўша масалани яхши биладиган киши ҳазрати Алига йўллаб қўйдилар. Иккинчидан, Пайғамбаримиз махсини кўпроқ сафарда кийганлари чиқади. Оиша онамизнинг «Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қилар эди», деганларидан шу нарса фаҳмланади.

Ҳазрати Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳунинг:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мусофир учун уч кечаю уч кундуз, муқим учун бир кечаю бир кундуз қилганлар», деган жавобидан эса савол масҳнинг муддати ҳақида бўлганини тушуниб оламиз. Шунинг учун ҳам Оиша онамиз бу масалани ҳазрати Али розияллоҳу анҳуга ҳавола қилганлар. Чунки масалани ечими сафарга боғлиқдир.

Уламоларимиз масҳнинг муддати ҳақидаги ҳукми Мана шу ҳадисдан олганлар.

Муқим одам бир кечаю бир кундуз махсига масҳ тортиши мумкин. У муддат ўтгандан кейин эса махсини ечиб, оёғини ювиши шарт.

Мусофир одам эса уч кечаю уч кундуз махсисига масҳ тортиб юраверса бўлади. У муддатдан ўтиб кетса, мусофир ҳам махсисини ечиб, оёғини ювмоғи лозим.

Хузайма ибн Собит розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Махсига масҳ тортиш мусофир учун уч кун, муқим учун бир куну бир кеча», дедилар». Абу Довуд ва Термизийлар ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Хузайма ибн Собит розияллоҳу анҳу билан яқиндан танишиб олайлик:

Хузайма ибн Собит ибн Фақиҳа ибн Саълаба ал-Ансорий, кунялари Абу Аммора, жоҳилиятда ҳам, Исломда ҳам Авс қабиласи бошлиқларидан, оналари Кабша бинти Авс.

Бир ўзларининг гувоҳликлари икки кишининг гувоҳлиги билан баробар бўлган саҳоба эдилар.

Бадр ғазотида ва ундан бошқа ҳамма ғазотларда иштирок этдилар. Макка фатҳ этилган куни Хутома қабиласи номидан байроқни кўтардилар. Хутома қабиласидаги бутларни синдирган зот шу киши эдилар.

Сиффийн урушида Али розияллоҳу анҳу билан иштирок этдилар. Аввалига бу урушда иштирок этмадилар. Қачонки, Аммор ибн Ёсир розияллоҳу анҳу ўлдирилгандан кейин урушга киришдилар. Чунки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аммор ибн Ёсир исёнкорлар томонидан ўлдирилади», деб марҳамат қилган эдилар.

Бу зот ҳаммаси бўлиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан 38та ҳадис ривоят қилдилар. Бу кишидан ўғиллари Аммора, Зухайр ва бошқалар ривоят қилишди.

Бу зот тўплаган ҳадислардан баъзиларини уч «Саҳиҳ» соҳиблари ўз китобларига киритишган.

Ўғиллари Аммора айтадилар: «Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир аъробийдан от сотиб олдилар. Бу ерда гувоҳликка Хузаймадан бошқа киши йўқ эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Хузайманинг бир ўзларининг гувоҳликлари билан кифояландилар сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Қайси бир кишига Хузайма якка ўзи гувоҳлик берса, кифоя қилади», деб марҳамат қилдилар.

Хузайма розияллоҳу анҳу ҳижратнинг 37 санасида (657 милодий) Сиффийн жангида исёнкорлар томонидан шаҳид қилинди.

Бу ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари маҳсига масҳ тортишнинг муддатини очиқ-ойдин айтиб турибдилар. Изоҳнинг ҳожати йўқ.

Сафвон ибн Ассол розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бизларга мусофир бўлган вақтимизда қазои ҳожат, таҳорат ушатиш ва уйқудан маҳсиларимизни ечмасдан уч кунгача масҳ тортишни амр қилар эдилар. Магар жанобатдан (ечишга амр қилганлар)». Насайй ва Ибн Можалар ривоят қилишган.

Шарҳ: Аввало, ҳадиснинг ровийси Сафвон ибн Ассол билан яқиндан танишиб олайлик: Бу саҳоба Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан 12 та ғазотда иштирок этганлар. Куфада истиқомат қилдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан кўп ҳадислар ривоят қилдилар.

Бу зотдан Абдуллоҳ ибн Масъуд, Зирр ибн Хубайш, Абдуллоҳ ибн Салама, Абу ал-Ғофирлар ривоят қилишган.

Бу ҳадиси шарифда маҳсига масҳ тортиш бўйича муҳим бир масала баён этилмоқда. У ҳам бўлса масҳ тортиш таҳоратни кетказадиган нарсалардан кейин жоизлиги, ғусл вожиб қиладиган нарсалардан кейин эса масҳнинг кучи қолмаслигидир.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаи киромларга қазои ҳожат, таҳорат ушатиш ва уйқу орқали таҳоратлари синиб, янги таҳорат қилганларида сафар чоғида уч кунгача маҳсига масҳ тортиб юришни амр қилганлар. Аммо жунуб бўлиб, ғусл вожиб бўлиб қолганда эса маҳсини ечишни амр қилганлар.